

فصل ۱

میاسای ز آموختن یک زمان
ز دانش میفکن دل اندر گمان
چو گویی که وام خرد توختم
همه هرچه بایستم آموختم
یکی نغز بازی کند روزگار
که بنشاندت پیش آموزگار
(حکیم فردوسی)

یادگیری و یاددهی

• چرا فراگیری مهارت‌های آموزشی برای دستیاران پزشکی ضرورت دارد؟

• این درسنامه چه اهدافی را دنبال می‌کند؟

آموزش بخش جداناپذیر پزشکی است و صرف نظر از رشته تخصصی، داشتن مهارت‌های آموزشی برای دستیاران ارزشمند است. فرآیند یاددهی و یادگیری محیطی پویا و شاداب پدید می‌آورد و برای پزشکانی که به عنوان دستیار وارد دوره‌های آموزش تخصصی می‌شوند این فرصت فراهم می‌شود که بار دیگر در عرصه آموزشی گام نهند، با اساتید و دانشجویان جوان درآمیزند و تجربه‌ها و آموخته‌های خویش را به آن‌ها بیاموزند.

در طول سه دهه گذشته، علاقه به وظایف آموزشی در بین دستیاران پزشکی رو به فزونی گذاشته و مسئولیت آموزشی آنها اهمیت یافته است. دستیاران پزشکی به عنوان مربی در آموزش دانشجویان و کارورزان پزشکی نقش بسزایی دارند و عموماً در آموزش بالینی و بیمارستانی به خدمت گرفته می شوند.^۱

پژوهش‌های مختلف نشان داده است که اکثر دستیاران از یاد دادن لذت می‌برند و در صورتی که از سایر وظایف بالینی آنها کم شود خواستار افزایش نقش آموزشی خود بوده و بر این باورند که آموزش دادن، دانش پزشکی آنها را ارتقاء می‌بخشد. پژوهش‌هایی که در ارزیابی و باورهای دانشجویان نسبت به معلمی دستیاران انجام شده است، نشانگر نقش بارز آنها در آموزش‌های بالینی به دانشجویان است و حدود ۲۵ تا ۳۵ درصد آموخته‌های بالینی دانشجویان در کنار دستیاران حاصل می‌شود.^۲

نتایج پژوهش‌های دیگر نشان داده است دستیاران تمایل دارند علاوه بر مهارت‌های بالینی مهارت‌های ارتباطی و بین فردی را نیز به دانشجویان منتقل کنند.^۳

نتایج نیازسنجی انجام شده در دانشگاه‌های تیپ یک و دو علوم پزشکی کشور نشان داده است که حدود ۷۸ درصد دستیاران در آموزش دادن احساس رضایت می‌کنند و ۶۶ درصد، آموزش دستیاران به کارورزان پزشکی

¹ Rider E A, et al, 2000.

² Jablonowski KA, 2004.

³ Busari JO, et al, 2000.

را مناسب‌تر از اساتید، ارزیابی می‌کنند و بر این باورند که آموزش به دانشجویان در ارتقاء علمی آن‌ها مؤثر است. همچنین نحوه ارزیابی دانشجویان را به درستی نمی‌دانند و ۷۱ درصد آن‌ها معتقدند توانایی‌های آموزشی آن‌ها باید به عنوان یکی از عوامل ارزیابی سالانه شان در نظر گرفته شود. در حدود ۳۱ درصد آن‌ها بیش از ۲ ساعت در روز به کارورزان آموزش می‌دهند و اکثر آن‌ها با شیوه بازخوانی، ارزیابی و نقد مقالات پژوهشی آشنایی ندارند^۱. همچنین بحث‌های گروهی دستیاران آشکار نمود که آنها آموزش بالینی به دانشجویان را مفید تلقی می‌کنند و معتقدند که در رشد دانش و مهارت ارتباطی آنها مؤثر است.^۲

به هر حال بر اساس یافته‌های پژوهشی، دستیاران می‌بایست مهارت‌های آموزشی استدلال بالینی، حل مسأله و تصمیم‌گیری و ارزشیابی را بهتر به کار گیرند.

آموزش بالینی مؤثر، چند بُعدی است. یک مربی بالینی باید دارای طیف وسیعی از دانش، مهارت و صفات شخصی بوده و بداند چه وقت و چگونه آنها را به کار گیرد. دستیار پزشکی به عنوان مربی آموزش بالینی دارای نقش‌های زیر است:^۳

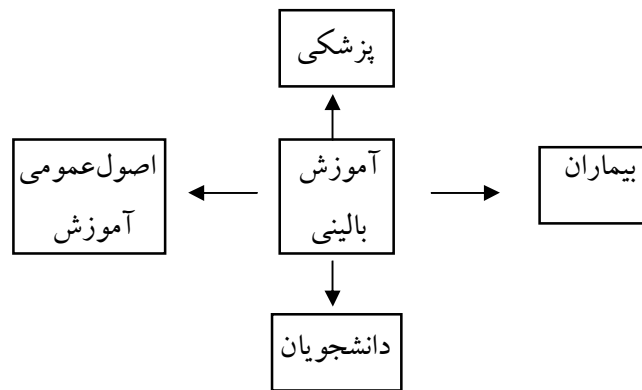
۱- نقش پزشکی؛

^۱ نتایج نیازسنجی مهارت‌های آموزش بالینی دستیاران: بررسی نمونه‌های سریع و بحث گروهی

^۲ آصف‌زاده س، رفعتی م، مهیار ا، ۱۳۸۵.

^۳ Parsell & Bligh, 2001

- آگاه، دانا و توانا در پزشکی است،
 - واجد نگرش‌ها، ارزش‌ها و رفتارهای حرفه‌ای است.
 - ۲- نقش آموزشی؛
 - علاقه‌مند به آموزش است،
 - نیازها و توانایی‌های دانشجویان خود را شناسایی می‌کند،
 - برای آموزش دانشجویان وقت کافی می‌گذارد،
 - به پرسش‌ها پاسخ و توضیح می‌دهد،
 - اطلاعات مناسب در اختیار می‌گذارد.
 - ۳- ناظر؛
 - به فراگیران جهت دهی داده و باز خور ارائه می‌دهد،
 - مسئولیت را تفویض می‌کند،
 - دانشجویان را در مراقبت بیمار دخیل می‌کند.
 - ۴- حمایت‌کننده؛
 - رفتار دوستانه و کمک‌کننده دارد و برای اطرافیان اهمیت قائل می‌شود،
 - برای دانشجویان به عنوان «فرد» ارزش قائل است،
 - نگرش مثبت به بیماران و حرفه خود دارد.
- باید در نظر داشت که آموزش بالینی محل تلاقی چهار حیطه است:
پزشکی، اصول عمومی آموزش، بیماران و دانشجویان (بنگرید به نمودار شماره ۱-۱).

نمودار ۱-۱، حیطه‌های آموزش بالینی

از آن جایی که ممکن است بعضی دستیاران نقش آموزشی خود را فقط در ارائه سخنرانی و پاسخ به سؤال‌ها دیده و از فرصت‌های آموزشی هنگام ویزیت بیماران استفاده نکنند، فراگیری مهارت‌های آموزشی آن‌ها را در تعلیم دانشجویان پزشکی توانا می‌سازد.

سازماندهی و برگزاری آموزش‌های گروهی و کارگاهی، تهیه مطالب خودآموزی و ارائه سخنرانی‌های آموزشی که با هدف انتقال مهارت‌های آموزشی بالینی به دستیاران اجرا شود می‌تواند توانایی‌های آن‌ها را در تعامل با دانشجویان جوان‌تر و انتقال مهارت و تجربه‌های خویش ارتقاء داده، فرآیندهای یادگیری را در ارتباطی دو جانبه آسان ساخته و اثربخشی آموزش را بهبود بخشد. با تقویت توانایی‌های دستیاران می‌توان از آنها به

راهنمای آموزش بالینی برای دستیاران پزشکی

عنوان یک معلم، مربی، تسهیل‌گر، برنامه‌ریز، عرضه‌کننده اطلاعات، سرپرست و ارزشیابی‌کننده در فرایند آموزش بالینی کارورزان بهره‌جست.^۱^۲

هدف

این درسنامه با هدف آشنا ساختن دستیاران تخصصی پزشکی با روش‌های آموزشی مورد نیاز برای انتقال دانش و مهارت به کارورزان پزشکی تهیه شده است.

در پایان مطالعه این کتاب انتظار می‌رود دستیاران بتوانند:

- اهداف آموزشی را تعریف کنند.
- با فرآیند پزشک شدن (اجتماعی شدن حرفه‌ای) آشنا شوند.
- مهارت‌های مصاحبه با بیمار را برای دانشجویان توضیح دهند و روش‌های موجود را اصلاح کنند.
- روش استدلال بالینی را توضیح دهند.
- با روش شناسی علمی استدلال بالینی کنند و این مهارت را به دانشجویان انتقال دهند.
- با روش شناسی علمی تصمیم‌گیری آشنا شوند و آن‌ها را به دانشجویان انتقال دهند.

¹ Mirecka J, 2000

² Hareden RM, 2000

- به دانشجویان در تهیه برنامه شخصی یادگیری کمک کنند.
- با روش سرپرستی دانشجویان (منتورشیپ) آشنا شوند و آن را به کار گیرند.
- روش ارزیابی کارورزان را بدانند.
- با روش‌های علمی کارورزان را ارزیابی کنند.
- با روش‌های آماده‌سازی و ارائه مطالب آموزشی آشنا شوند.
- با آموزش مبتنی بر شبکه رایانه‌ای آشنا شوند.
- با روش نقد علمی مقالات پزشکی آشنا شود و آن را به دانشجویان بیاموزند.
- مقاله‌های پزشکی را ارزیابی کنند.
- انگیزه‌های درونی و بیرونی آموزش را شناسایی و تقویت کند.

ورزش اندیشه ۱

- پس از مطالعه این کتاب، اهداف بیشتری را برای یادگیری فهرست کنید.

-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-